

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Εισαγωγή στην Ψυχολογία

Ενότητα 5: Θεωρίες για την ανθρώπινη ανάπτυξη:

Γνωστική Ανάπτυξη

Διδάσκουσα: Ειρήνη Σκοπελίτη

Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην
Προσχολική Ηλικία

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

- **Εισαγωγή στο ερευνητικό ενδιαφέρον της αναπτυξιακής ψυχολογίας και ειδικότερα στο πεδίο της γνωστικής ανάπτυξης. Παρουσίαση των επικρατέστερων θεωριών περί της γνωστικής ανάπτυξης.**

Περιεχόμενα ενότητας

- **Αναπτυξιακή ψυχολογία**
 - **Ανάπτυξη – Ζητήματα ορισμού**
 - **Γνωστική Ανάπτυξη**
 - **Θεωρίες γνωστικής ανάπτυξης**
 - **Jean Piaget**
 - **Lev Vygotsky**
 - **Θεωρίες Επεξεργασίας Πληροφοριών**
 - **Γνωστική ανάπτυξη ανά προνομιούχο πεδίο**
 - **Βρεφική ηλικία**
 - **Προσχολική ηλικία**
 - **Σχολική ηλικία**
 - **Εφηβεία**
 - **Νεανική, Μέση & Γεροντική ηλικία**

Ανάπτυξη

- *Ο όρος ανάπτυξη αναφέρεται στο πώς αναπτύσσονται, προσαρμόζονται και αλλάζουν οι άνθρωποι στην πορεία της ζωής τους;*
- *Η ανάπτυξη περιλαμβάνει ραγδαίες μεταμορφώσεις αλλά και εντυπωσιακή σταθερότητα στον τρόπο που φαίνονται, σκέφτονται και αντιδρούν οι άνθρωποι*
 - *Από τη γέννηση ως το θάνατο ένα από τα πιο προφανή χαρακτηριστικά για τα ανθρώπινα όντα είναι ότι αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου, ενώ ταυτόχρονα διατηρούν αναλλοίωτα ορισμένα χαρακτηριστικά*

Αναπτυξιακή Ψυχολογία

- *Η μελέτη της συνέχειας και της αλλαγής στη διάρκεια του ανθρώπινου βίου σε όλους τους τομείς ανάπτυξης*
- *Σωματική ανάπτυξη*
- *Γνωστική ανάπτυξη*
- *Γλωσσική ανάπτυξη*
- *Κοινωνική-Συναισθηματική ανάπτυξη*
- *Ανάπτυξη προσωπικότητας*

Ζητήματα Αναπτυξιακής Ψυχολογίας

- *Οι ψυχολόγοι συνήθως συμφωνούν στην περιγραφή των αλλαγών που συμβαίνουν στον άνθρωπο κατά την ανάπτυξη αλλά διαφωνούν ως προς την ερμηνεία αυτών των αλλαγών.*
- 1. *Πηγές ανάπτυξης: Γενετικοί ή περιβαλλοντικοί παράγοντες*
 - *Η ανάπτυξη είναι αποτέλεσμα βιολογικής ωρίμανσης ή μάθησης;*
- 2. *Είδος αλλαγών κατά την ανάπτυξη: Ποιοτικές ή ποσοτικές*
 - *Οι αλλαγές που συντελούνται είναι ποιοτικές/δομικές και συνδεδεμένες με την έννοια των σταδίων ανάπτυξης ή είναι ποσοτικές, δηλαδή αλλαγές στο βαθμό ή στη συχνότητα εμφάνισης μίας συμπεριφοράς ή δεξιότητας;*

Θέματα ορισμού

- Ο όρος ωρίμανση χρησιμοποιείται για να δηλώσει ότι μία διαδικασία ανάπτυξης ακολουθεί μία καλά προκαθορισμένη πορεία που βασίζεται σε βιολογικούς παράγοντες (π.χ. Κινητική ανάπτυξη)
- Μία διαδικασία ανάπτυξης ακολουθεί την ίδια χρονική ακολουθία σε όλα τα παιδιά.
- Οι επιδράσεις του περιβάλλοντος μπορούν να αλλάξουν το ρυθμό ανάπτυξης μίας διαδικασίας ωρίμανσης όχι όμως τη χρονική ακολουθία της.
- Κρίσιμη περίοδος θεωρείται η περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας ένας οργανισμός πρέπει να δεχθεί συγκεκριμένα περιβαλλοντικά ερεθίσματα έτσι ώστε να καταστεί δυνατόν να αναπτυχθούν ομαλά ορισμένες ψυχολογικές λειτουργίες (π.χ. Οπτικό σύστημα γάτας στο πείραμα των Hubel & Wiesel)

Χρονολογική θεώρηση ανθρώπινης ανάπτυξης

<i>Προγεννητική περίοδος</i>	<i>Από τη σύλληψη έως τη γέννηση</i>
<i>Βρεφική περίοδος</i>	<i>Τα πρώτα 2 χρόνια της ζωής</i>
<i>Προσχολική περίοδος</i>	<i>Από τα 2 έως τα 6 χρόνια</i>
<i>Μέση παιδική ηλικία</i>	<i>Από τα 6 έως τα 12 χρόνια περίπου(μέχρι την αρχή της ήβης)</i>
<i>Εφηβεία</i>	<i>Από τα 12 περίπου έως τα 20 χρόνια (ή όταν το άτομο αποκτά ανεξαρτησία από γονείς)</i>
<i>Νεαρή ηλικία</i>	<i>Από τα 20 έως τα 40 χρόνια</i>
<i>Μέση ηλικία</i>	<i>Από τα 40 έως τα 65 χρόνια</i>
<i>Γεράματα</i>	<i>Από τα 65 και μετά</i>

Προγεννητικό περιβάλλον

- **Λάθος υπόθεση: τα γονίδια επηρεάζουν την ανάπτυξη από τη σύλληψη και το περιβάλλον από τη γέννηση.**
- **Η μήτρα είναι ένα περιβάλλον που επηρεάζει την ανάπτυξη με ποικίλους τρόπους.**
 - **Διατροφικές συνήθειες μητέρας**
 - **Η αποστέρηση τροφής κατά τους πρώτους 6 μήνες προκαλεί σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα και αυξημένη πιθανότητα για σχιζοφρένεια και διαταραχή αντικοινωνικής συμπεριφοράς**
 - **Τερατογόνα (π.χ. Αλκοόλ)**
 - **Εμβρυϊκό αλκοολικό σύνδρομο: αναπτυξιακή διαταραχή που προκαλείται από εκτεταμένη κατανάλωση αλκοολ από τη μητέρα κατά την εγκυμοσύνη**
 - **Αισθητηριακά ερεθίσματα**
 - **Έμβρυα ακούν και μετά τη γέννηση αναγνωρίζουν τη φωνή της μητέρας τους**

Βρεφική ηλικία

- ***Τα βρέφη μπορεί να φαίνεται ότι περιορίζονται στο να βγάζουν φωνούλες και να στριφογυρίζουν***

Όμως

- ***Είναι πολύ πιο ικανά από αυτό***
- ***Βρεφική ηλικία κρίσιμη για την ανάπτυξη του εγκεφάλου***

- **Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία και ενδεχομένως να οδηγήσουν σε νευρολογικές ασθένειες, νοητική καθυστέρηση και μαθησιακά προβλήματα**
 - **Πρόωρος τοκετός**
 - **Ανωμαλίες κατά τη γέννα**
 - **Περιβάλλον ανάπτυξης φτωχό σε ερεθίσματα**
 - **Ανεπαρκές περιβάλλον από πλευράς διατροφής και ιατρικής περίθαλψης**

Η σημασία των πρώτων εμπειριών

- **Ανάπτυξη εγκεφάλου**
 - **Από 300-350 γραμμάρια στο νεογέννητο, το βάρος του εγκεφάλου φτάνει τα 500 γραμμάρια τους 3 μήνες, τα 900 γραμμάρια τον πρώτο χρόνο και περισσότερο από 1.000 γραμμάρια τον 2^ο χρόνο. Η ανάπτυξη είναι ραγδαία αν σκεφτούμε ότι το βάρος του εγκεφάλου του ενήλικα είναι ανάμεσα στα 1.300 και 1.400 γραμμάρια.**
 - **Η αύξηση του βάρους του εγκεφάλου τα πρώτα δύο χρόνια της ζωής οφείλεται κυρίως στην αύξηση της πυκνότητας των συνδέσμων μεταξύ των νευρώνων.**

Η σημασία των πρώτων εμπειριών

- **Σημασία ψυχολογικών εμπειριών**
 - **Πειράματα με ποντίκια (Rosenzweig & Bennett, 1970):** Ποντίκια που μεγαλώνουν σε ένα εμπλουτισμένο περιβάλλον είναι πιο ικανά στην εξερεύνηση ενός νέου περιβάλλοντος από ποντίκια που μεγαλώνουν σε ένα στερητικό περιβάλλον.
 - **Πειράματα με πιθήκους (Harlow & Harlow, 1962):** Πιθηκάκια που μεγαλώνουν σε μερική απομόνωση από τη γέννησή τους έως και 6 μηνών αναπτύσσουν σοβαρές ανωμαλίες της συμπεριφοράς.
 - **Παρατηρήσεις σε βρεφοκομεία (Dennis, 1960. Spitz, 1945):** Ιδρυματικά παιδιά που το περιβάλλον είναι συνήθως μονότονο, και χωρίς αισθητηριακά ερεθίσματα παρουσιάζουν σημαντικές καθυστερήσεις στην κινητική, γλωσσική και γνωστική τους ανάπτυξη.

Γνωστική Ανάπτυξη

Ερωτήματα στα πλαίσια της Γνωστικής Ανάπτυξης

- 1. Ποιες ικανότητες είναι έμφυτες;*
- 2. Πώς συμβαίνουν οι αλλαγές στη σκέψη των παιδιών;*
- 3. Γιατί τα παιδιά διαφέρουν τόσο πολύ μεταξύ τους ως προς τη σκέψη;*
- 4. Πώς οι πολιτισμοί μέσα στους οποίους μεγαλώνουν τα παιδιά επιδρούν στη σκέψη τους;*

Jean Piaget

- **Γνωστική ανάπτυξη: βαθμιαίες, κανονικές αλλαγές μέσω των οποίων οι γνωστικές διεργασίες γίνονται πιο σύνθετες και εξελιγμένες**
- **Όλα τα παιδιά γεννιούνται με την έμφυτη τάση να αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους προκειμένου να το κατανοήσουν.**
- **Το παιδί είναι ένας ενεργητικός μηχανισμός που δέχεται πληροφορίες λον και με έναν ενεργητικό τρόπο οικοδομεί τη γνώση του καθώς προσαρμόζεται στο περιβάλλον.**
- **Καθώς μεγαλώνουν τα παιδιά περνούν από διάφορα στάδια γνωστικής ανάπτυξης η οποία συνίσταται στην ανάδυση της ικανότητας του παιδιού να κατανοεί τον κόσμο.**

Διαδικασία της γνωστικής ανάπτυξης σύμφωνα με τον Piaget

- Το κάθε παιδί προκειμένου να αντεπεξέλθει σε μία νέα κατάσταση κατασκευάζει γνωστικά σχήματα (οργανωμένα σχέδια δράσης ή σκέψης που χρησιμοποιεί κάποιο άτομο για να ανταπεξέλθει σε καταστάσεις)
- Γνωστική ανάπτυξη: περιλαμβάνει βαθμιαίες, κανονικές αλλαγές μέσω των οποίων τα γνωστικά σχήματα γίνονται πιο σύνθετα και εξελιγμένα
- Καταστάσεις κατά τις οποίες τα παιδιά δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν με βάση τα υπάρχοντα σχήματα προκαλούν ανισορροπία.
- Στόχος γνωστικής ανάπτυξης η ισορροπία (αρμονία ανάμεσα στα σχήματα και τις εμπειρίες ενός ατόμου)
- Μηχανισμός εξισορρόπησης: αποκατάσταση ισορροπίας μεταξύ τρέχουσας αντίληψης και νέων εμπειριών

Μηχανισμοί γνωστικής ανάπτυξης

- **Προσαρμογή: διαδικασία κατάλληλης τροποποίησης των σχημάτων σε ανταπόκριση προς το περιβάλλον**
 - **Αφομοίωση: η διαδικασία με την οποία τα βρέφη/παιδιά εφαρμόζουν τα γνωστικά τους σχήματα σε νέες καταστάσεις**
 - **Συμμόρφωση: η διαδικασία με την οποία τα βρέφη τροποποιούν τα σχήματά τους υπό το φως νέων δεδομένων**

Στάδια γνωστικής ανάπτυξης

Στάδιο	Ηλικία
1. Αισθησιοκινητικό	Γέννηση έως 2 ετών
2. Προενοιολογικό	2 έως 7 ετών
3. Συγκεκριμένων λογικών ενεργειών	7 έως 11 ετών
4. Τυπικών λογικών ενεργειών	11 ετών και μετά

Ο Piaget υποστήριξε ότι πρόκειται για μία αμετάβλητη αναπτυξιακή ακολουθία: όλα τα παιδιά περνάν και από τα τέσσερα στάδια με την ίδια σειρά.

Αισθησιοκινητικό στάδιο

- *Το βρέφος βιώνει τον κόσμο μέσω των κινήσεων και των αισθήσεων.*
- *Αναπτύσσει γνωστικά σχήματα και διαφοροποιεί τον εαυτό του από τους άλλους.*
- *Αρχίζει να δρα σκόπιμα, από αντανακλαστική συμπεριφορά παρουσιάζει συμπεριφορά κατευθυνόμενη από στόχους.*
- *Εμφανίζει ενδείξεις ότι αντιλαμβάνεται ότι τα πράγματα συνεχίζουν να υπάρχουν ακόμα και όταν δεν είναι ορατά.*

Προεννοιολογικό στάδιο

- *Το παιδί μαθαίνει να χρησιμοποιεί τη γλώσσα και να αναπαριστά τα αντικείμενα με εικόνες και λέξεις.*
- *Δεν αντιλαμβάνεται τη διατήρηση των φυσικών ιδιοτήτων.*
- *Η σκέψη του είναι εγωκεντρική. Δυσκολεύεται να λάβει υπόψη του τη γνώμη, τη σκέψη και την οπτική των άλλων.*
- *Δεν κατανοεί συμπεριληπτικές σχέσεις μέρους-όλου. Δεν μπορεί να κάνει συγκρίσεις μεταξύ τάξεων.*

Στάδιο συγκεκριμένων λογικών ενεργειών

- *Το παιδί μπορεί να σκέφτεται λογικά για τα αντικείμενα και τα γεγονότα.*
- *Κατανοεί τη διατήρηση φυσικών ιδιοτήτων.*
- *Κατηγοριοποιεί τα αντικείμενα με βάση περισσότερα του ενός χαρακτηριστικά.*
- *Κατανοεί συμπεριληπτικές σχέσεις μέρους-όλου.*
- *Μπορεί να τα σειριοθετεί με βάση μόνο μια διάσταση όπως π.χ. το μέγεθος.*
- *Μπορεί να σκεφτεί «τι θα συνέβαινε αν...»*

Στάδιο τυπικών λογικών ενεργειών

- *Το παιδί μπορεί να σκέφτεται λογικά για αφηρημένες έννοιες και να ελέγχει τις υποθέσεις συστηματικά.*
- *Αρχίζει να ενδιαφέρεται για υποθετικά, μελλοντικά και ιδεολογικά προβλήματα.*
- *Μπορεί να σκέφτεται λογικά για υποθετικές καταστάσεις και συνθήκες που δεν έχει βιώσει.*
- *Μπορεί να παράγει αφηρημένες σκέψεις.*

Κριτική της θεωρίας του Piaget

- ***Υποτίμηση των νοητικών ικανοτήτων των παιδιών προσχολικής ηλικίας και του δημοτικού σχολείου.***
 - ***Πειράματα μονιμότητας του αντικειμένου (Baillargeon, 1987)***
 - ***Πειράματα εγωκεντρισμού (Hughes, 1975 & Borke, 1975)***
 - ***Πειράματα διατήρησης (McGarrigle & Donaldson, 1974)***
- ***Αμφισβητείται η ακολουθία των σταδίων.***

Lev Semionovich Vygotsky

- **«Η αλλαγή της ψυχολογικής συμπεριφοράς έχει τις ρίζες της στην κοινωνία και τον πολιτισμό και όχι απλά στην ενεργό δράση του παιδιού.»**
- **Επίδραση Ιστορικού και Πολιτισμικού Πλαισίου**
 - Τα παιδιά δεν τα βλέπει σαν ενεργητικούς εξερευνητές που ανακαλύπτουν από μόνοι τους. Τη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών την είδε ως μία κοινωνικά μεταδιδόμενη δραστηριότητα στην οποία τα παιδιά αποκτούν νέους τρόπους συμπεριφοράς και σκέψης μέσα από διαλόγους με μέλη της κοινωνίας που είναι περισσότερο γνώστες.
- **Επίδραση Συμβολικών Συστημάτων**
 - Τα σύμβολα που δημιουργούν οι πολιτισμοί για να βοηθούν τους ανθρώπους να σκέφτονται, να επικοινωνούν και να επιλύουν προβλήματα (Γλώσσα, Σύστημα γραφής, Αριθμητικό σύστημα)

Η Μάθηση στον Vygotsky

- *Η μάθηση προηγείται της ανάπτυξης*
 - *Η μάθηση συνίσταται στην κατάκτηση συμβόλων μέσω διδασκαλίας.*
 - *Η ανάπτυξη συνίσταται στην εσωτερίκευση αυτών των συμβόλων ώστε να σκέφτεται και να επιλύει προβλήματα χωρίς τη βοήθεια άλλων.*
- *Η γνωστική ανάπτυξη περνά από στάδια*
 - *Οι ψυχολογικές συμπεριφορές με την εσωτερίκευση των συμβολικών συστημάτων μετατρέπονται από άμεσες αντιδράσεις σε ερεθίσματα (αρχικό στάδιο) σε διαμεσολαβητικές αντιδράσεις σε ερεθίσματα (προχωρημένο στάδιο).*

Σύγχρονες θεωρίες γνωστικής ανάπτυξης

- **Αμφισβητείται η ακολουθία των σταδίων**
- **Θεωρίες επεξεργασίας πληροφοριών**
 - **Οι αλλαγές στη σκέψη των παιδιών δεν είναι ποιοτικές/δομικές αλλά ποσοτικές και αφορούν στην πιο συχνή χρήση μίας δεξιότητας**
- **Θεωρίες ανάπτυξης ανά εξειδικευμένο πεδίο γνώσης**
 - **Ανάπτυξη των γνώσεων σε συγκεκριμένους τομείς γνώσης (βιολογία, φυσική, μαθηματικά, ...). Οι αλλαγές δε συντελούνται στο σύνολο της νόησης αλλά σε ειδικά πεδία γνώσης.**

Θεωρίες Επεξεργασίας Πληροφοριών

- Έμφαση στο ρόλο των περιορισμών της επεξεργασίας, των στρατηγικών για την αντιμετώπιση των περιορισμών και της γνώσης για το επιπλέον περιεχόμενο
- Έμφαση στην ανάλυση της αλλαγής και στη συμβολή της αδιάκοπης γνωστικής δραστηριότητας σε αυτή την αλλαγή
- Η κατανόησή μας για το πώς σκέφτονται τα παιδιά μπορεί να εμπλουτιστεί από τη γνώση του πώς σκέφτονται οι ενήλικοι
- Αναλογία νου-υπολογιστή

Διεργασίες - Μηχανισμοί

- **Τέσσερεις μηχανισμοί συμβάλλουν στη γνωστική ανάπτυξη**
 - 1. Αυτοματοποίηση**
 - 2. Κωδικοποίηση**
 - 3. Γενίκευση**
 - 4. Ανάπτυξη στρατηγικών**
- **Γενική αρχή θεωριών επεξεργασίας πληροφοριών:**
 - **Όλοι οι μηχανισμοί λειτουργούν μαζί ή ανεξάρτητα για την βελτίωση της σκέψης των παιδιών**

Γνωστική ανάπτυξη κατά πεδίο

- **Προνομιούχα πεδία:** Γνωστικά πεδία που αναφέρονται σε εξειδικευμένους τύπους πληροφοριών, απαιτούν ειδικά σχεδιασμένες μορφές συλλογισμού και φαίνεται να έχουν εξελικτική σημασία για το ανθρώπινο είδος
 1. Το πεδίο της φυσικής: σύνολο καθημερινών ιδεών για το πώς λειτουργεί ο άψυχος φυσικός κόσμος
 2. Το πεδίο της βιολογίας: σύνολο ιδεών για τις βιολογικές διεργασίες που βασίζεται στον διαχωρισμό έμψυχων – άψυχων όντων
 3. Το πεδίο της ψυχολογίας: πρώιμη κατανόηση για τη σχέση ανάμεσα σε ψυχική κατάσταση και συμπεριφορά

Χαρακτηριστικά

- **Καθένα από αυτά τα πεδία έχει:**
 - **Διαφορετική οντολογία: άψυχα για φυσική, έμψυχα για βιολογία, άνθρωποι για ψυχολογία**
 - **Διαφορετικούς αιτιακούς μηχανισμούς: ένα άψυχο σώμα δεν κινείται από μόνο του, ένα έμψυχο κινείται από μόνο του για να ικανοποιήσει βιολογικά ένστικτα, ο άνθρωπος κινείται για να ικανοποιήσει ανάγκες στόχους, επιθυμίες κ.α.**
- **Το κάθε πεδίο περιλαμβάνει συνεκτικά γνωστικά συστήματα που έχουν τη μορφή «θεωριών»**
 - **Με τον όρο θεωρία δεν δηλώνεται ένα αδιαμφισβήτητο και καλοσχηματισμένο σύστημα, κοινώς αποδεκτό από μία κοινότητα, όπως είναι η επιστημονική θεωρία, αλλά ένας τρόπος οργάνωσης επιμέρους γνώσεων σε ένα συνεκτικό σώμα το οποίο μπορεί να δώσει απαντήσεις σε προβλήματα**

Ποια η γνωστική αλλαγή;

- *Αν και τα πεδία αυτά είναι υποτυπώδη στην πρώτη παιδική ηλικία, παρόλα αυτά κατευθύνουν τα παιδιά στο να προσέχουν και να αντιδρούν σε ιδιαίτερα και σημαντικά γνωρίσματα του περιβάλλοντος, συγκεκριμένα στον τρόπο με τον οποίο τα αντικείμενα, οι άνθρωποι και άλλοι βιολογικοί οργανισμοί συμπεριφέρονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες*
- *Με την πρόσληψη πληροφοριών τα συνεκτικά γνωστικά συστήματα εμπλουτίζονται ή αναδιοργανώνονται προκειμένου οι νέες πληροφορίες να ενταχθούν ομαλά*

Οι ηλικίες του ανθρώπου

- *Η ψυχολογία της ανάπτυξης δεν περιορίζεται στη μελέτη της παιδικής και εφηβικής ηλικίας*
- *Σημαντικές αλλαγές σε όλη τη διάρκεια της ζωής επηρεάζουν συμπεριφορά, συναισθήματα, γνωστικές ικανότητες*
- *Ελλάτωση του ρυθμού ανάπτυξης*

Βρεφική ηλικία

- ***Γέννηση-2 ετών***
- ***Πρώτες γνώσεις***
- ***Πρώτες κοινωνικές σχέσεις - δεσμός***

Αντανακλαστικά

- *Τα νεογνά γεννιούνται με ποικιλία αντανακλαστικών, ειδικών πλήρως οργανωμένων αυτόματων (ακούσιων) αντιδράσεων σε ειδικούς τύπους ερεθισμάτων.*
- *Αντανακλαστικά εμφανώς προσαρμοστικά σε όλη τη διάρκεια της ζωής (παραμένουν σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου)*
- *Αντανακλαστικά εμφανώς προσαρμοστικά στην βρεφική ηλικία (παραμένουν σε όλη τη διάρκεια της βρεφικής ηλικίας αλλά μετά χάνονται)*
- *Μη λειτουργικά αντανακλαστικά (δε φαίνεται να εξυπηρετούν κάποια προφανή λειτουργία)*

Piaget περί αναπτυσσόμενης δράσης

- ***Στάδιο αισθητηριοκινητικής νόησης: στάδιο κατά το οποίο η διαδικασία προσαρμογής συνίσταται κυρίως στον συντονισμό της αισθητηριακής αντίληψης και των απλών κινητικών συμπεριφορών για να αποκτηθεί γνώση του κόσμου***
- ***Το στάδιο της αισθητηριοκινητικής νόησης χωρίζεται σε 6 υποστάδια στην διάρκεια των οποίων το βρέφος μετατρέπεται από οργανισμός που συμπεριφέρεται βάσει αντανακλαστικών σε σκεπτόμενο οργανισμό***

Αισθητηριοκινητικά υποστάδια του Piaget

0-1 ½ μήνας	Άσκηση αντανακλαστικών σχημάτων: Ακούσια αναζήτηση, πιπίλισμα, δραγμός κοίταγμα
1 ½ -4 μήνας	Πρωτογενείς κυκλικές αντιδράσεις: Επανάληψη πράξεων που είναι ευχάριστες καθεαυτές
4-8 μήνας	Δευτερογενείς κυκλικές αντιδράσεις: Αναδυόμενη επίγνωση των επιδράσεων που έχουν οι πράξεις στο περιβάλλον, επέκταση δράσης που παράγει ενδιαφέρουσες αλλαγές στο περιβάλλον
8-12 μήνας	Συντονισμός δευτερογενών κυκλικών αντιδράσεων: Συνδυασμός σχημάτων για την επίτευξη ενός επιθυμητού αποτελέσματος, πρώιμη μορφή επίλυσης προβλημάτων
12-18 μήνας	Τριτογενείς κυκλικές αντιδράσεις: Εμπρόθετη εναλλαγή μέσων για την επίλυση προβλημάτων, πειραματισμός για να διαπιστωθεί ποιες θα είναι οι συνέπειες
18-24 μήνας	Απαρχές συμβολικής αναπαράστασης: Εικόνες και λέξεις παίρνουν τη θέση οικείων αντικειμένων, επινόηση νέων μέσων για την επίλυση προβλημάτων μέσω συμβολικών συνδυασμών

Ανάπτυξη της μονιμότητας του αντικειμένου

- **Μονιμότητα του αντικειμένου:** η κατανόηση ότι τα αντικείμενα εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμη κι αν δεν βρίσκονται στο οπτικό μας πεδίο
- **Piaget:** Η ανάπτυξη της μονιμότητας του αντικειμένου συντελείται κατά το υποστάδιο των αρχών της αναπαραστασιακής σκέψης και όχι νωρίτερα
- **Baillargeon (1987):** Τα βρέφη είναι πιο ικανά από ότι υποστήριξε ο Piaget. Από την ηλικία των 4 μηνών γνωρίζουν ότι το αντικείμενο εξακολουθεί να υπάρχει ακόμη κι αν δεν το βλέπουν.

Προσχολική Ηλικία

- **Ικανότητα για αναπαραστασιακή σκέψη**
 - Το παιδί παράγει εσωτερικά σύμβολα που αντιπροσωπεύουν αντικείμενα και γεγονότα
 - Είναι ικανό να συμμετέχει στο συμβολικό παιχνίδι
- **Γλωσσικές δεξιότητες**
 - Η αναπαραστασιακή σκέψη κάνει δυνατή και την εμφάνιση της γλώσσας
 - Λαμβάνει και δίνει πληροφόρηση για πράγματα πρόσωπα και καταστάσεις ανεξάρτητα από τόπο και χρόνο (για πράγματα και καταστάσεις που συνέβησαν στο παρελθόν και κάπου άλλου)
 - Μετάδοση γνώση και ανταλλαγή αφηρημένων σκέψεων
- **Piaget:** «Η σκέψη των παιδιά τώρα μοιάζει πολύ με αυτή των ενηλίκων, όμως...»

Εγωκεντρική σκέψη

- *Ο Piaget υποστηρίζει ότι η σκέψη των παιδιών είναι εγωκεντρική. Δεν μπορούν να αντιληφθούν ότι οι άλλοι έχουν διαφορετικές σκέψεις, πεποιθήσεις και οπτικές από τις δικές τους (π.χ. Πείραμα με τρία βουνά)*
- *Τροποποίηση του πειράματος:*
 - *Όταν ένα διόραμα περιλαμβάνει οικεία αντικείμενα (Borke, 1975) , ή όταν το έργο είναι πιο οικείο (Hughes, 1975), τα παιδιά προσχολικής ηλικίας μπορούν πιο εύκολα να προσδιορίσουν την οπτική γωνία του άλλου και να τη διαχωρίσουν από τη δική τους*

Σχολική ηλικία

- ***Piaget: η γνώση του παιδιού οργανώνεται σε ένα καινούργιο πιο πολύπλοκο επίπεδο που συμπεριλαμβάνει την ικανότητα για αφηρημένη σκέψη, λιγότερο εξαρτώμενη από συγκεκριμένα παραδείγματα και την ικανότητα για τη λύση λογικών προβλημάτων με έναν συστηματικό τρόπο.***
- ***Πειράματα διατήρησης***

Εφηβεία

- **Συγκεκριμένη σκέψη του παιδιού έναντι της τυπικής σκέψης του εφήβου**
- **Η σκέψη των εφήβων δεν περιορίζεται στο πραγματικό και συγκεκριμένο αλλά επεκτείνεται στο δυνατό και πιθανό**
- **Οι έφηβοι είναι πλέον ικανοί για διατύπωση και έλεγχο υποθέσεων**
- **Πλέον είναι ικανοί για μία συστηματική προσέγγιση προβλημάτων**

Νεανική, Μέση & Γεροντική Ηλικία

- *Νεανική ηλικία*
 - *η περίοδος δημιουργίας σταθερών σχέσεων που συνήθως οδηγούν σε γάμο – Δημιουργία οικογένειας – Αναπαραγωγή*
- *Μέση ηλικία*
 - *Γονεϊκός ρόλος: βαθύ αίσθημα υποχρέωσης για το πώς θα καθοδηγήσουν τα παιδιά τους*
 - *Κρίση μέσης ηλικίας: Αξιολόγηση γύρω στα 40 αν έχουν μία επιτυχημένη ή αποτυχημένη ζωή*
 - *Μεγαλύτερη συνειδητοποίηση του θανάτου γύρω στα 50 - Αλλαγή αποφάσεων γιατί βλέπουν τη ζωή όχι σε σχέση με το χρόνο που πέρασε αλλά σε σχέση με τον χρόνο που μένει*
- *Γεροντική ηλικία*
 - *Περίοδος περισυλλογής και αναστοχασμού*

Αλλαγές κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης

ΦΑΣΗ	ΗΛΙΚΙΑ	ΑΝΑΠΤΥΞΗ
<i>Προγεν- νετική</i>	<i>Σύλληψη- γέννηση</i>	<i>Ραγδαία ανάπτυξη του νευρικού συστήματος και του σώματος.</i>
<i>Βρεφική</i>	<i>Γέννηση-2 ετών</i>	<i>Ανάπτυξη του εγκεφάλου, κινητική και γνωστική ανάπτυξη, αντανακλαστικές κινήσεις</i>
<i>Προσχολική</i>	<i>2-6 ετών</i>	<i>Γλωσσική ανάπτυξη, νοητική ανάπτυξη, αναπαραστασιακή ικανότητα, εξειδίκευση κινητικών δεξιοτήτων</i>
<i>Σχολική</i>	<i>6-12 ετών</i>	<i>Ανάπτυξη γνώσης (οργάνωση γνώσης σε πιο πολύπλοκες δομές), ικανότητα αφηρημένης σκέψης, εξηγήσεις φαινομένων, διαμόρφωση γνωστικών δομών (θεωριών), κατασκευή νοητικών μοντέλων</i>
<i>Εφηβική</i>	<i>13-20 ετών</i>	<i>Ανάπτυξη της λογικής σκέψης</i>
<i>Ενήλικη</i>	<i>20-65 ετών</i>	<i>Σταθερότητα στην ανάπτυξη και στη συνέχεια μείωση των φυσικών ικανοτήτων</i>
<i>Γεροντική</i>	<i>65 ετών και άνω</i>	<i>Κριτική αναπόληση των γεγονότων της ζωής, επιδείνωση της υγείας</i>

Σχετική Βιβλιογραφία

- **Atkinson, L.R., Atkinson, C.R., Smith, E.E., Bem, J.D., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). *Εισαγωγή στην Ψυχολογία του Hilgard, Τόμος Α*, (Επιμ. Γ. Βορριά, Μπ. Ντάβου, & Ζ. Παπαληγούρα), Εκδόσεις Παπαζήση.**
- **Bransford, J.D. (1979). *Human cognition: Learning, understanding, and remembering*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Co.**
- **Βοσνιάδου, Σ. (2005). *Εισαγωγή στην Ψυχολογία, Τόμος Α*, Εκδόσεις Gutenberg.**
- **Hayes, N. (1998). *Εισαγωγή στην Ψυχολογία, Τόμος Α* (Επιμ. Α. Κωσταρίδου-Ευκλείδη), Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.**
- **Lahey, B. (2012). *Psychology: An Introduction*, McGraw-Hill Humanities & Social Sciences.**
- **Schacter, D. L., Gilbert, D. T., & Wegner, D. M., (2012). *Ψυχολογία*, (Επιμ. Σ. Βοσνιάδου), Εκδόσεις Gutenberg.**

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Ειρήνη Σκοπελίτη, «Εισαγωγή στην Ψυχολογία». Ενότητα 5: Θεωρίες για την ανθρώπινη ανάπτυξη: Γνωστική Ανάπτυξη. Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/PN1524/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως Μη Εμπορική ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο*
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο*
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο*

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.